

Quemadmodum enim in praeliminaribus tractibus media in acri sua oppositione contra novum concilium sincere professus fuerat, „paratum se esse veneranter suscipere decretum Sni. de hac re et illud cum Dei gratia pro virili tueri, quovis proprio iudicio depositum“ (infra p. 16), ita nunc, edita jam bulla de hac re saltem non tam clare loquente, quemadmodum ipse desiderabat, aperte ac simpliciter declaravit, „christiano viro tantum incumbere onus eam bene interpretandi et cum Dei gratia tuendi“ (pp. 21—22). Paucissimi profecto sunt principes, qui gaudere possint consiliariis adeo ab omni animi perturbatione ac partium studio liberis tantaque fortitudine, sinceritate ac pietate munere suo fungentibus.

Quomodo Lainius ipse huic a se proclamatae obligationi bullam tuendi, rationibus ex ipso ejus contextu erutis, satisfecerit, et quamnam rationem speciatim praelato illi, pro quo votum exaravit, scite suaserit ad bullam contra protestantium difficultates defendendam, id ex ipsa Lainii scriptura lector facile colligit (pp. 21—23).

Quum Joannes Franciscus Commendonus, episcopus Zaeynthiorum, tunc missus esset ad principes protestantes, ut eos ad concilium invitaret, conjicere possumus, votum pro hoc praelato fuisse conscriptum. Is, teste Latino Latinio (apud Raynald. ad an. 1560, n. 75), die 13. Decembris Roma profectus est; unde etiam tempus scriptio- nis circiter erui potest.

Neminem latet, Pium IV. aulis principum et haereticis frustra omnino morem gessisse; nam praeterquam quod protestantes pontificis invitatu non venerunt, papa ne apud catholicos quidem id est consecutus, ut indulgenti sua concessione omnem oppositionem tum in ipso concilio tum in aulis principum e medio tolleret, hispanis iterato petentibus, ut concilium aperte declararetur tanquam prioris synodi continuatio, Gallis et contra adeo vehementer reclamantibus, ut ne admittere quidem vellent quae in priori concilio jam erant synodaliter statuta. Imperator animo erat a continuatione concilii averso; unde etiam factum est, ut nec ipse papa saltem in foro publico

ex statu ejusdem ambiguitatis emergerit. Hispani tandem cum papa in eo acquieverunt, ut continuatio sub finem concilii exprimeretur ac priora decreta etiam solemniter approbarentur. Caeterum antiquiora haec decreta etiam ante obtentam approbationem pontificiam ex parte synodi confirmata dici possunt, quod in ultima sessione cuncta solemniter praelegerentur.¹

Adeo, in negotiis synodicis etiam, erat servendum tempori ac principibus catholicis alias de ecclesia bene meritis.

Exemplaria mscr. nobis obvia quod attinet, quattuor haec vota continentur in illo volumine, quod in prolegomenis ad tom. I (p. 25*) signavimus sub littera A eique eum fasciculi originales erant affixa. Descripta quidem aliena manu apparent, sed Lainius ipse plures correctiones manu sua adhibuit votis II, III, IV., unde conjecturae locus est, schemata seu primos illos conceptus esse, ex quibus deinde exemplaria, quantum necesse erat, describebantur.

In codice praecedebant vota II—IV, quod tamen non impedire debere visum est, quominus voto primo locum primum concederemus, propter ejus materiam alias eidem debitam. Praeterea solum hoc primum votum verba praefixa habet: Illustrissime et reverendissime domine. Reliqua autem tria (vel potius quattuor) quasi unum totum efformabant, sicuti ex titulo communi a dorso ultimi folii eisdem appposito apparet.

Caput II. Prolegomena ad quintum votum de calice laicorum.

I.

Status quaestionis historicae.

Quaestio de calice laicis concedendo, quae in concilio Tridentino agitata est, non quidem ad primas summique momenti causas in synodo tractatas pertinet, attamen inter eas jure censetur, quae omnium studia maximopere excitabant et suspensos animos diutissime tenebant. Immo

¹ Pallavicinius lib. XXIV; c. 8., nn. 6—7.

„nihil est unquam“, sic scribunt oratores caesarei,¹ „majori contentione et clamoribus in concilio actum.“

Quaerebatur, an renovanda esset ecclesiae antiquae praxis, quae saeculis XII. et XIII. paulatim cessaverat, juxta quam laicorum cuique licebat sub utraque specie sanctissimi sacramenti particeps fieri; atque ideo haec quaestio proposita est, quia imperator Ferdinandus I., Bavariae dux Albertus V. et plurimi patres sacri conventus, optime de re catholica sentientes, pro isto usu saltem in quibusdam regionibus restabiliendo fervidis precibus instabant, tanquam si efficax remedium esset ad vacillantes catholicos contra haeresim Lutheranam obfirmandos et ad lapsos in ecclesiae gremium revocandos. A petitione sua non deterrebantur per experientiam cum Calixtini in Bohemia factam, qui quantumvis a concilio Basileensi concessionem calicis obtinuerant, tamen ecclesiae reconciliati non sunt, sed e contrario ita in erroribus suis persistebant et gratia oblata abutebantur, ut Pius papa secundus dictam concessionem solemniter revocare coactus fuerit.²

Nulla nobis nota est elucubratio, quae majori cum copia ac claritate omnia momenta evolvat in concilio Tridentino circa petitionem calicis in considerationem vocata, quam Lainii *Consultatio de calice laicis porrigendo*, infra pag. 24—74 impressa. Scripta est Tridenti tempore concilii, auditis omnibus quae utrimque, tum a patronis tum ab adversariis calicis proferebantur, et praeter authenticas formulas propositionum, de quibus disceptabatur, ipsa vota Lainii de singulis prolata fideliter refert.

Quae omnia in eo conspirant, ut calicem concedendum esse omnino negent.

¹ Tempore videlicet, quo controversia de jure divino episcoporum nondum exorta fuerat. Vide oratorum litteras ad caesarem Ferdinandum datas 18. Sept. 1562 apud Le Plat, *Monumenta conc. Trid.* tom. V. p. 503.

² De usu antiquae ecclesiae et de historia calicis apud Hussitas legatur quae scripsimus in „*Innsbrucker Zeitschrift für katholische Theologie*“ [*Acta theologica Oenipontana*] anno 1882 p. 636—705 et 708—713.

Horum votorum primum maximeque extensum ab auctore dictum est in congregatione generali habita die 6. Septembris 1562. Eum autem successum haec oratio consecuta est, ut post eandem amicorum calicis spes evanuerit, fore ut concilium communionem sub utraque specie sive ipsum permetteret sive summo pontifici instanter commendaret permittendam; in fine videlicet controversiae contenti esse debebant, ut haec causa a concilio simpliciter ad sedem Romanam remitteretur.¹ Inde oratores caesarei animositate abrepti ad Ferdinandum I. haec perscripserunt de Lainio et de Hispanis aliis, qui Lainio praesertim auctore, contra calicis usum sententias dixerant: „Quod ad calicis negotium attinet, credimus majestatem vestram caesaream aliunde etiam intellecturam, quantum omnes studium, diligentiam ac labores adhibuerimus, ut quod cupiebamus consequeremur . . . (Verum) Hispanos ita adversarios habuimus omnes, excepto Granatensi, ut non ex zelo christiano, sed veluti ex conjuratione aliqua agere viderentur. Vix enim fieri potest, ut omnes episcopi Hispani idem hoc tempore in hac una re sentiant, quum animadversum sit, alias in dicendis sententiis ipsos non raro inter se dissensisse. Huc accedit, quod ita sententias dixerunt, ut satis apparuerit, eos quasi ex composito omnia

¹ Factum id est sequenti decreto in sessione XXII die 17. Septembris 1562 sancito:

„Insuper quum eadem s. synodus superiori sessione duos articulos alias propositos et tunc nondum discussos, videlicet an rationes, quibus sancta catholica ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una tantum panis specie ita sint retinendae, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus — et an. si honestis et christianae charitatis consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit et quaeenam illae sint — in aliud tempus, oblata sibi occasione examinandos atque definiendos reservaverit, nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optime consultum volens, decrevit integrum negotium ad sanctissimum dominum nostrum esse referendum, prout praesenti decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile reipublicae christianae et salutare petentibus usum calicis fore judicaverit.“

fecisse. Doctor Laynes, Jesuitarum generalis, cui beneficio sanctissimi domini nostri sententiam in concilio dicendi facultas est concessa, non satis habuit longa oratione, licet infirmis argumentis nobis, etiam pungentibus verbis, adversari, sed antea multos episcopos, ut idem facerent, inducere conatus est; quod suum propositum etiam in sessione, in ipso templo, non sine scandalo mordicus retinuit.¹

Laius melius profecto indolem novae doctrinae Lutheranae motuque per eandem inter catholicos excitatorum perspiciebat quam isti aulici oratores. Firmiter ei persuasum erat, eo temporis non concessionibus obviam eundum novatoribus, sed e contra omni vi obnitendum esse, atque praesertim receptos probatosque usus ecclesiae summa constantia contra novatorum insaniam defendendos. Ipse non solum agendo cum haereticis et cum vacillantibus catholicis naturam morbi experientia multa didicerat, sed etiam ope epistolarum, quae a sociis sui ordinis ad eum, ut generalem praepositum, ex Germania, Anglia, Gallia, aliisque infectis regnis frequentissimae confluebant, quae remedia ad rem christianam sustinendam adhiberi deberent, optime resciebat.

Et re quidem vera, quomodo concessio calicis administrandi reconciliandae pacis cum parte Lutherana esse potuit, quum caput novae sectae ipsum, omnimode scissuram retinendam et augendam esse, accerrime declararet, etiamsi omnes concessionem quoad ritum et usus magis indifferentes ab ecclesia Romana fieret? Unam concessionem tantum appetebat, qua obtenta concordia stabiliretur, nempe „ut papa velit papatum suum aboleri.“² De communione autem sub utraque specie a concilio impetranda Lutherus jam anno 1526 scriperat: Si concilium aliquid istam com-

¹ Litterae supra p. 14* nota 1. allegatae.

² Haec verba Lutheri sunt in epistola ad Melancthonem data 26. Augusti 1530: „Summa, mihi in totum displicet tractatus de doctrinae concordia, ut quae plane sit impossibilis, nisi papa velit papatum suum aboleri.“ De Wette, Epistolae Lutheri, tom. IV. pag. 147.

munionem permissurum esset, tum suos ea uti non debere, immo in contemptum concilii debere eos aut unam speciem sumere aut nullam, omnesque execrare, qui ob concilii auctoritatem ad utramque speciem accederent.³ Quae verba haeresiarchae in discussione concilii Tridentini de calice recitata sunt.

Ceterum novatores Lutherani maxima industria usum, utriusque speciei, ubicunque poterant, introduci curabant, ea re tanquam medio utentes, ut reliquas suas falsas atque subversivas doctrinas sensim atque sine tumultibus inter catholicos propagarent.

Namque, quum ipsi solum tam piam et antiquam consuetudinem, scilicet sanguinis Christi sumendi, commendarent, multi catholici, alias non satis instructi, initio quidem non adeo magnam differentiam inter catholica et Lutherana sacra intercedere putabant, atque praeterea quin id adverterent ad novas res molendas et ad contemptum vitae ecclesiae excitabantur. Verum etiam in solo usu utriusque speciei a Lutheranis commendato haereticus anguis latebat; nam quum Lutherus primis quidem annis dogma suum de specie utraque saepius mutasset, denique eam doctrinam amplexus est, divina lege praecipiente ad necessitatem salutis pertinere, ut praeter hostiam calix a fidelibus sumeretur. Sic dicti autem Sacramentarii ulterius adhuc progressi autumabant, non totum praesentem esse Christum sub alterutra specie, ideoque sub una tantum communionem omnino suscipi non posse.

Nihilominus Ferdinandi I. praedecessor, imperator Carolus V., desiderio sincerissimo unionis restituendae repletus, consiliantibus viris pacificis magis quam perspicacibus, in diaeta Augustana a. 1530 calicis usui a summo pontifice impetrando favebat; immo alienus non erat ab opinione, etiam coelibatus legem a papa saltem pro Germaniae regionibus abrogandam esse.

³ Vide dissertationem Spittleri scriptoris protestantici: Geschichte des Laienkelches (Historia calicis laicorum, in operibus ejus collectis ed. Stuttgardiae 1834, vol. VIII) pag. 367.

Sancta sedes, quamquam reconciliationis remedia, quae vera essent, minime respuebat, tamen providè ac caute circa illas concessiones agendum esse semper monuit. Pontifices Clemens VII. et Paulus III. per se quidem eorum parti magis adhaerebant, qui, probe noscentes statum rerum Germanicarum, cum cardinali Hosio episcopo Varmiensis dicebant, calicem non esse nisi primum cuneum, ope cuius scissura efficeretur, alterum autem cuneum immediate secuturum esse, videlicet confessionem Augustanam. Verumtamen quum Carolus imperator in famoso *Interim* Augustae anno 1548 publicato auctoritate perperam sibi arrogata sumpcionem sub utraque specie sanxisset (cui legi etiam indultum caesareum pro sacerdotum matrimonio adjunxit), Paulus III., ob majora mala vitanda precibus imperatoris cedere se debere ratus, legatos pontificios in Germaniam misit restituendae pacis ecclesiasticae causa, qui etiam sub quibusdam conditionibus communionem calicis laicis permittere ex facultate Romana sibi data valuerunt.

Exitus vero bonam intentionem pontificis plane fefellit; nam, ut ait Pallavicinius,¹ „vix erat, qui facultatum usum a nuntiis posceret.“ Unus autem ex nuntiis, Sebastianus Pighinus, episcopus Ferentinus, certiore fecit cardinalem Farnesium, se pergrasse superiorem Germaniam non sine periculo, infectos Lutheranæ huc in perfidia obdurusse et paucos ad religionem catholicam reversos, spesque tenues eorum in castra ecclesiae traducendorum afulgere, nisi caesarea majestas magis strenuam operam ad id contulerit.²

Tamen non deerant in Germania viri catholici apud aulam plurimum valentes, qui, sicuti novis semper colloquiis de religione publice instituendis operam navabant (quae res non solum frustranea sed etiam nociva atque periculosa erat), ita etiam concessionum viam ineundam pervicaci quadam indulgentia commendare non fatigabantur; iis demum clandestini haeretici sese sociabant; cuncti-

¹ Hist. conc. Trid. lib. XI. c. 2. n. 16.

² Raynaldus Annal. ad a. 1548 n. 72.

que simul imperatorem Ferdinandum, qui Carolo a. 1556 in imperio successerat, quique non obstante animo suo omnino catholico ad compromissa nimium inclinabat, eo deduxerunt, ut brevi ante ultimam aperationem concilii Tridentini libellum illum sic dictum reformationis ad pontificem dirigeret (a. 1560).

In eo praeter caelibatus sacerdotum abrogationem et alias complures innovaciones imperator usum utriusque speciei pro terris suis haereditariis a Pio IV. summis precibus postulavit.¹

Respondit papa, cuncta ea reformationis capita ad concilium remittens, „debere majestatem suam, ut tractetur de illis rebus, quae ex aliorum suggestione commemorasset, id est de communione sub utraque specie, conubio sacerdotum etc., et ut super his divino instinctu definiretur, quod ad unitatem sit ecclesiae, omnibus impedimentis loci, temporis, personarumque praecisis, quantum quidem ad eam spectaret, isti oecumenico Tridentino concilio consentire; neque enim ullum securius neque praesentium remedium afflictis Germaniae rebus inveniri posse.“²

¹ Quomodo status etiam religiosus illarum terrarum, in quibus quam plurimi inveniebantur, qui fluctabant inter catholicam et Lutheranam religionem, caesarem ad petitiones suas moverit, expositum est in dissertatione nostra altera jam citata: *Zeitschrift für kath. Theologie* a. 1882 pag. 76–84, ubi etiam a pag. 40 plurima de historia calicis tempore Lutheri habentur.

De libello imperatoris vide supra pag. 8* not. 1.

Hosius Varmiensis, qui tunc temporis nuntii apostolici munere apud aulam Viennensem fungebatur, aegre obtinuit, ut in primo schemate hujus libelli aliqua mutarentur, quae „ex odio (ita ait) proficisci videbantur“; de caelibatu imperatorem ibidem locutum fuisse sicuti Lutheranium, idem affirmat. Quo spiritui autem consilii Ferdinandi in eo scripto elaborando ducerentur inter alia eorum verba de concilio continuando demonstrant, quae juxta Sichel (pag. 69 ss.) in votis praeparatoris occurrunt: „Pontifex forte non serio tractat rem, nec se subicit concilio . . . ut tenetur secundum decreta conciliorum Constantiensis et Basiliensis.“

² Cf. Sichel n. 50; Raynald. Annal. ad a. 1560 n. 56.

Concilium Tridentinum jam in penultima sessionum periodo de communione calicis agere inceperat.

Anno nempe 1551 ante sessionem XIII. propositae patrum examini fuerant quaestiones dogmaticae de communione sub utraque specie¹; verum in eas inquiri vix coeptum erat, quum totum negotium statim in aliud tempus differebatur; petente nimirum oratore caesareo, comite de Montfort, concilium statuit, ut adventus protestantium iterum expectaretur, quod hi desiderassent, de articulis in synodo tractandis audiri, eumque in finem postulassent, ut sibi plena loquendi libertas cum publica securitate, quam salvum conductum appellant, concederetur. — Sed frustra omnia.

Post sessionem autem XVI., celebratam die 28. Aprilis 1552, concilium ipsum progressum suum suspendit propter tumultus ac bella, nominatim propter subitam invasionem, quam perfidissimus ille Saxo Mauritius hostiliter in fines Tirolenses fecit.

Quum deinde, longo decem annorum spatio interjecto, post sessionem XX. iterum proponerentur schemata de communione sub utraque specie, eaque et dogmatica et disciplinaria, alia omnino facta fuerat rerum facies, aliaque evaserat synodi conditio quoad eos qui ab ecclesiae fide discesserant; adeo enim omnia erant apud protestantes in pejus permutata, ut aperte sibi jam nihil com-

¹ Legitur in sessionis XIII. „Decreto prorogationis definitionis quattuor articulorum de sacramento eucharistiae et salviconductus protestantibus dandi“:

Eadem sancta synodus . . . inter alios ad hoc sacramentum (Eucharistiae) pertinentes articulos, diligentissima veritatis catholicae inquisitione tractatos, plurimis accuratissimisque pro rerum gravitate disputationibus habitis, cognitis quae praestantissimorum theologorum sententias, hoc etiam tractabat:

An necessarium sit ad salutem et divino jure praecceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile sacramentum accipiant;

et an erraverit sancta mater ecclesia, laicos et non celebrantes sacerdotes sub panis specie dumtaxat communicando;
et an parvuli etiam communicandi sint.

mune cum concilio esse declararent. Quae rerum conversio in djudicanda hac disputatione de concedendo calice inprimis est attendenda; persuasum enim perspicacibus ac sapientibus viris erat, inde a bello Schmalcaldico omnem unionis spem fuisse penitus exclusam, praesertim ex quo nationis germanicae dissidium, quod bellum Istius patefecerat, conventione Passaviensi ac pace religiosa Augustana (1555) sancitis legibus stabile evaserat. Fieri itaque debuit, ut quae novis in rerum adjunctis concederentur, multis viderentur suspecta ac periculosa, quod nimirum probatae ac venerabiles institutiones desererentur, quin ulla spes utilitatis animarum offerretur.

Qui nomine imperatoris concilio in ultima periodo a. 1562 et 1563 intererant, nempe Antonius de Müglitz, archiepiscopus Pragensis orator primus, Sigismundus de Thun orator secundus, et Georgius Drascovit² episcopus Quinqueecclesiensis orator pro regno Hungariae, nihil antiquius habuerunt, quam ut patres ad tractandum de postulatis caesareis in sacro conventu citius permoverent. Quod quum non assequerentur, legatis nempe proponentibus articulos quosdam reformationis sine suspectis postulatis Ferdinandi (11. Martii 1562), imperator alterum libellum reformatorium ad deputatos oratores suos misit, in quo praeter alia denuo articulum de calice laicorum et de conjugio sacerdotum plane importune urgebat; simul oratores jussit aliorum principum oratores et praelatos sibi faventes in causae societatem vocare dictumque libellum suo imperatorio nomine synodo ad tractandum et deernendum proponere.

Juverit ex isto libello ea hic adscribere, quae ad introducendum usum utriusque speciei spectant.

„Quod ad populum attinet, sperant viri prudentes ac pii, posse illum in disciplina catholicae fidei retineri, si ea concederet s. synodus Tridentina, quae jure concedere potest. Non quod caesarea majestas vestra [totus libellus formam consultationis imperatori traditae prae se fert] pro se personaque sua cupiat illum priscae ecclesiae ritum mutari, satis enim ipsa est in fide catholica divino auxilio confirmata; sed quidquid hac in re consultit, facit id omnino publicae tranquillitatis causa, nulla habita ratione sive commodi, sive affectionis ullius. Fundamentum autem ejus sui consilii putant isti pii viri esse, quia populus uti rutilis

est, ita minus intelligit subtiles illas haereticorum assertiones; sed crasiores aliquot articulos, qui veritatis speciem aliquam prae se ferre videantur, pertinaciter arripere solet, ab iisque se nullo modo divelli permittit. Ejusmodi autem articuli sunt: de utraque specie in coena Domini, de esu carnis, de conjugio sacerdotum, ac si quid rerum similibus. Haec quoniam in sacris scripturis aliquam veritatis evidentiam habere putantur, ob eosdem articulos, cum ad vulgi illecebras explicati sint, credit populus etiam reliqua sectariorum prava dogmata (etiamsi ea non intelligat) recta esse atque salutaria.

... Populus nulla re magis videtur ad sectariorum nova instituta, quam quod legit scriptum esse: *Accipite, comedite; accipite, bibite*. Haec verba s, textus de utraque specie adeo fixe tenaciterque insederunt animis vulgi, ut decies mori mallent homines atque extrema perpeti, quam ullam admittere de una specie restrictionem. Vidimus passim multos homines, qui cum caetero essent Christiani, tamen ob hoc tam expressum Dei verbum, ut ipsi loquuntur, ad sectarios a nobis transire maluissent, ut liceret utraque specie uti, quam manere apud nos una contentos. Audimus etiam haud raro passim in mediis gregibus sectariorum versantes, qui palam confitentur, se recta ad papistas velle transire, si apud hos integrum esset sub utraque specie eucharistiae sacramentum sumere. Movet istos homines devotio expressi textus, et quod audiunt, apud Graecos utriusque speciei usum inde usque ab initio fuisse. Quin etiam ipsum Constantiense concilium testatur diserte, eum fuisse morem communicandi sub utraque in ecclesia primitiva, a quo nec alii scriptores graves dissentiunt. Multa solent a multis in hanc sententiam afferri, quae consulto praetereuntur; non enim disputandi, sed reverenter admonendi causa, haec a nobis dicuntur, ut eo diligentius cogitur, quid pro sananda infirmitate seductorum hominum expedire possit. Hoc autem certum est, ipsam quidem communionem Domini corporis esse institutam ex jure divino; laicum vero vel sub una communicari vel sub utraque, non divini, sed positivi juris esse, res ipsa docet; nec hoc dissimulavit Basiliense concilium, cum affirmat, ecclesiam ordinare posse, quomodo ipsis non conficientibus eucharistia administraretur, prout pro reverentia ipsis sacramenti et salute fidelium viderit expedire; sive enim sub una specie, sive sub duplici quis communicet, secundum observationem seu ordinationem ecclesiae, proficit digne communicantibus ad salutem.

Nec dubium est, quin eo quoque respexerit Paulus tertius Romanus pontifex, cum omnibus per Germaniam episcopis concessit facultatem sub utraque specie communicandi hos, qui devotionis suae causa sub utraque mallent quam sub una communicari, minime profecto eam facultatem largiturus, nisi utraque vel alterutram speciem in laica communionem indifferentem jurisque humani, non divini, statuisset esse.

Quod cum ita est, cur non posset uti sua potestate mater ecclesia?

Quanta infirmitas sit in perisque hominibus, etiam catholicis, argumento esse potest vel hoc ipsum utriusque speciei tam ardens desi-

derium. Cui si mater ecclesia consulere posset aliarum consensu nationum, spes magna fore videretur, hac tam benigna concessione pontificis titubantes in officio retineri et relapsos erigi paulatimque ad gremium sanctae matris ecclesiae posse reduci.

Sunt qui arbitrentur, eadem ista occasione et Bohemos et Ruthenos et Graecos ad unitatem catholicam ecclesiae sponte redituros esse, quandoquidem et ipsi, tot haereses sectasque pertasae, ad concordiam Christiani orbis aspirare videantur. Quod omnipotens Deus, Pater misericordiarum aliquando perficere dignetur! (Le Plat, Monum. conc. Trid. tom. V. pag. 248 ss. Cf. Sichel in Archiv für österreichische Geschichte a. 1871 tom. 54 pag. 3 ss.)

Inter hasce tempestates moderatores concilii, quibus unice jus competeat res tractandas ad synodum deferre, viam justam et quietam quaestionis de communionem pervestigandae firmiter tenebant. Ubi tempus ad proponendam quaestionem de calice conveniens nacti erant, initio mensis Junii 1562, propositiones ad illam materiam pertinentes efformarunt.

In iis propositionibus, quas primus legatus, Hercules cardinalis Gonzaga, omnium legatorum nomine post sessionem XX. patribus fecit die 6. Junii 1562, quaestio disciplinaris de calice laicis concedendo his verbis erat concepta:

„II. Articulus. An rationes, quibus sancta catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una tantum panis specie, ita sint retinendae, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus.“

„III. Articulus. An, si honestis et christianae charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, et quaenam illae sint.“¹

Reliqui tres articuli schematis propositi ad veritatem dogmaticam referebantur nec multum ab iis differabant, qui olim fuerant exhibitii anno 1551.²

Juxta morem synodicum res primum tractari coepit in congregationibus theologorum. Initium dicendi fecit Alphonsus Salmeron, theologus pontificius, qui doctrina

¹ Apud Theiner II, 7.

² Supra pag. 20* not.